

НОСАЧОВ І.Ю.

інженер I категорії,

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,

Французький бульвар, 29, Одеса, Україна, 65044

E-mail: ivan.nosachov@gmail.com

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

В статті розглянуто проблеми орендних відносин у галузі природних рекреаційних ресурсів, сучасні підходи до методології оцінки природних ресурсів та існуючу нормативно-правову базу. Визначено основні принципи оцінювання та запропоновано нові підходи у методах оцінки природних рекреаційних ресурсів.

Ключові слова: орендні відносини, рекреаційні ресурси, оцінка природних рекреаційних ресурсів

NOSACHOV I.U.

1st category engineer,

Institute of Market Problems and Economic&Ecological Research of the NAS of Ukraine

Franzuzs. Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: ivan.nosachov@gmail.com

THE PROBLEM OF THE ESTIMATION OF NATURAL RECREATIONAL RESOURCES

The article examined the problem of rent relations in the field of natural recreational resources, modern approaches to valuation methodologies of natural resources and the existing regulatory framework. Determined the basic principles of assessment and suggested new approaches of the valuation of natural recreational resources.

Keywords: lease relations, recreational resources, estimation of natural recreational resources

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Сучасна система використання природних ресурсів представляє собою взаємодію трьох суб'єктів. Безпосередньо використовують природні рекреаційні ресурси саме фізичні особи, але управлінням займаються державні органи та юридичні організації. Саме у взаємодії цих суб'єктів соціо-економічних відносин виникають конфлікти інтересів. Тут перетинаються інтереси щодо отримання позитивного економічного ефекту, турбота про навколишнє середовище та забезпечення базових потреб населення. Існуючий механізм взаємодії вже не здатний задовольнити потреби сучасного суспільства.

Найбільш поширеним економічним механізмом взаємодії між державною владою (фактичним власником і розпорядником природних ресурсів) та суб'єктами, що використовують природні ресурси в економічній діяльності, є оренда. Ключовим моментом визначення економічного базису взаємовідносин щодо державного майна – є питання його оцінки. Природні рекреаційні ресурси залишаються державним майном в питаннях оренди. Економічна оцінка природних рекреаційних ресурсів - одна з складних і неопрацьованих проблем економічної науки. Тривалий період природні ресурси знаходилися поза сферою дії системи економічних оцінок. Це пояснюється тим, що широке застосування мала концепція безкоштовності природних ресурсів. Саме тому відсутність теоретичного базису позначилось на недосконалому нормативно-правовій базі.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Питання щодо економічної оцінки природних рекреаційних ресурсів розглянуті у працях Жолкевського А.Ф. [1] та Давиденко І.В. [2]. Оренді природних рекреаційних ресурсів присвячені праці Максимовича О.М. [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасному законодавстві України та у методології оцінки не має окремого підходу до оцінювання рекреаційних природних ресурсів.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Рекреаційні ресурси – це ресурси всіх видів, які можуть використовуватися для задоволення потреб населення у відпочинку та туризмі. На основі рекреаційних ресурсів можлива організація галузей господарства, що спеціалізуються на рекреаційному обслуговуванні. До рекреаційних ресурсів належать:

- природні комплекси та їх компоненти (рельєф, клімат, водойми, рослинність, тваринний світ);
- культурно-історичні пам'ятки;
- економічний потенціал території, що включає інфраструктуру, трудові ресурси.

Механізм оренди державного майна регулюється законами України та постановами Кабінету міністрів України. Але незважаючи на велику поширеність оренди у сучасних економічних відносинах, цей механізм має велику кількість істотних недоліків. Згідно ЗУ «Про оренду державного та комунального майна» [1], обов'язковою умовою для оренди є наявність незалежної оцінки об'єкту оренди. Залежно від того який тип майна оцінюється використовуються відповідні методичні підходи. Експертна грошова оцінка земельної ділянки здійснюється на основі таких методичних підходів:

- капіталізація чистого операційного або рентного доходу (пряма і непряма);
- зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок;
- урахування витрат на земельні поліпшення.

Для проведення оцінки цілісного майнового комплексу застосовуються такі основні методичні підходи:

- майновий;
- дохідний;
- порівняльний.

Також варто зауважити, що у нормативно-правовій базі України відсутнє чітке трактування поняття природних рекреаційних ресурсів, але існує сукупність близьких за змістом понять, що виражають певну частину рекреаційних ресурсів. Тому для пошуку інформації щодо природних рекреаційних ресурсів, необхідно розглядати сукупність нормативно-правових актів, а саме: Закон України «Про курорти» [4], Закон України «Про екологічну мережу України» [5], «Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України» [6], «Державні програми розвитку туризму». Наслідками недоліків нормативно-правової бази є той факт, що сфера рекреаційних ресурсів з одного боку не має чіткого регламентування, а з іншого регламентується цілою низкою різноманітних документів, що призводить до значного зменшення ефективності в цій галузі. Прикладом недосконалості організаційної системи управління є підпорядкування різноманітних рекреаційних ресурсів до різних відомств. Це можна побачити на прикладі водних ресурсів. Згідно Водного кодексу [7], джерела з лікувальними властивостями знаходяться на балансі у Міністерства охорони здоров'я, водойми загальнодержавного значення на балансі Агентства водних ресурсів України, водойми місцевого значення – на балансі місцевих органів влади. Проблемою стає погодження загальної стратегії у питаннях рекреації та охорони навколишнього середовища через складну систему комунікації та відсутність ефективного механізму взаємодії.

Для посилення економічного інтересу територіальних органів управління – необхідно розпочати використання податкової політики, рентних платежів, заснованих на економічній оцінці природних рекреаційних ресурсів. При відсутності єдиної, економічно обгрунтованої системи оцінок природних рекреаційних ресурсів неможливо визначити обсяги орендних платежів, адекватні економічній оцінці ресурсу, витрати на його охорону та ефективність експлуатації. Тому доцільним буде складання нової нормативної бази для оцінки природних рекреаційних ресурсів, котра буде враховувати усі їх особливості і специфіку. Для ефективного реалізації комунальної власності на природні рекреаційні ресурси необхідно удосконалити існуючі методичні підходи до вартісної оцінки цих ресурсів. Для цього необхідно доповнити існуючі підходи у оцінці новими аспектами відносно природних ресурсів. В межах цієї оцінки доцільним є застосування певних коефіцієнтів, що будуть розділяти рекреаційні ресурси за певними критеріями. Ключовими критеріями мають бути:

- Географічне районування – розташування ресурсу відносно місць зосередження населення. Ближче розташування призводить до більшого попиту, що в свою чергу веде до більш активного використання ресурсу і його можливого виснаження. Через це, ціна його повинна бути вище;
- Поширеність ресурсу – наявність великого об'єму цього ресурсу або близьких ресурсів. Більша унікальність ресурсу – більша вартість;
- Складність відновлювання – показник природних характеристик ресурсу. Важкість відновлення повинна відображатись у більш великій ціні на цей ресурс.

Також доцільним є застосування диференційної ренти. Сутність цього підходу у відношенні до природних рекреаційних ресурсів можна описати наступним чином. Плата за рекреаційні ресурси - один із способів вилучення диференціальної ренти, оскільки її отримання не є результатом зусиль орендарів. Умовою утворення диференціальної ренти – є різна якість ділянок природи і диференціальна рента ділиться на два види (базова та спеціалізована). Базова рента – є обов'язковою для всіх видів природних ресурсів і вираховується за витратним методом і не може дорівнювати 0. Спеціалізована рента – є додатковою платнею, що вираховується в залежності від специфічних умов

природного ресурсу за допомогою порівняльного методу (розташування, доступність, необхідність додаткових витрат, тощо) і може мати нульове значення, якщо вона застосовується для 10 стимулювання розвитку певної території чи галузі, де використовується природний ресурс. Тобто, результатом впровадження такого механізму стане те, що більш економічно привабливі природні ресурси одного типу (наприклад, пляжі) будуть мати більшу вартість через наявність спеціалізованої ренти, котра буде визначатись розташування ділянок, розвиненістю інфраструктури, тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В статті було проаналізовано ключові проблеми економічної взаємодії у галузі природних рекреаційних ресурсів. Проаналізовано та визначено недоліки нормативно-правовій базі щодо рекреаційних природних ресурсів. Було запропоновано впровадження диференційної ренти та модернізація підходів до оцінювання природних рекреаційних ресурсів. Для вирішення ключових проблем галузі оренди природних ресурсів було запропоновано наступне:

- варіанти узгодження нормативно-правової бази;
- удосконалення механізму оцінки природних рекреаційних ресурсів;
- впровадження системи диференційної ренти для природних ресурсів.

Наявність вад у нормативній базі та недосконалість методології оцінювання може бути змінена за рахунок впровадження поняття природних рекреаційних ресурсів та регламентування їх можливостей у підприємницькій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жолкевський А.Ф. Економіко-екологічна оцінка територіальних ресурсів (методологія, методика, практика): Дис. канд. екон. наук, К., 1999. – 199 с.
2. Давиденко І.В. Економічна оцінка рекреаційних ресурсів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/> - Дата звернення: 15.04.2017
3. Максимович О.М., Купчак П.М. Економічний механізм управління природокористування в агропромисловому комплексі [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/7\(91\)/34%20Maksimovich-Kupchak%20p203-209.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/7(91)/34%20Maksimovich-Kupchak%20p203-209.pdf) - Дата звернення: 15.04.2017
4. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2269-12> - Дата звернення: 15.04.2017
5. Закон України «Про курорти» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14> - Дата звернення: 15.04.2017
6. Закон України «Про екологічну мережу України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1864-15> - Дата звернення: 15.04.2017
7. Водний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> - Дата звернення: 15.04.2017

REFERENCES

1. Zholkevskiy, A.F. (1999). Ekonomiko-ekologichna otsinka terytorial'nykh resursiv (metodolohiia, metodyka, praktyka) [Economic and ecological assessment of regional resources (methodology, methods, practice)]: *Candidate's thesis* (in Russian).
2. Davydenko, I.V. (2006). Ekonomichna otsinka rekreatsiinykh resursiv [Economic evaluation of recreational resources]. <http://dspace.oneu.edu.ua> Retrieved from: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/> [in Ukrainian]
3. Maksymovich, O.M., Kupchak, P.M. (2005) Ekonomichniy mekhanizm upravlinnia pryrodokorystuvannia v ahropromyslovomu kompleksi [The economic mechanism of nature management in agriculture]. <http://visnyk.sumdu.edu.ua> Retrieved from: [http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/7\(91\)/34%20Maksimovich-Kupchak%20p203-209.pdf](http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/7(91)/34%20Maksimovich-Kupchak%20p203-209.pdf) [in Ukrainian]
4. Pro orendu derzhavnoho ta komunal'noho maina : Zakon Ukrainy [On lease of State and Municipal Property : The Law of Ukraine] <http://zakon2.rada.gov.ua> Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2269-12> [in Ukrainian]
5. Pro kurorty : Zakon Ukrainy [On resorts : The Law of Ukraine] <http://zakon2.rada.gov.ua> Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2026-14> [in Ukrainian]
6. Pro ekolohichnu merezhu Ukrainy : Zakon Ukrainy [On ecological network of Ukraine : The Law of Ukraine] <http://zakon2.rada.gov.ua> Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1864-15> [in Ukrainian]
7. Vodnyi kodeks Ukrainy [The Water code of Ukraine] <http://zakon2.rada.gov.ua> Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-> [in Ukrainian]